

גבולות היחידה: ספר שמואל א' פרק ג', י"ג-כ"א
נושא היחידה: תגובת עלי לנבואת שמואל וגדולת שמואל

מספר שיעורים: 1

כתבה: יעל גרוסברג

כללי:

בשיעור הקודם למדנו על הנבואה הקשה שנאמרה לשמואל. כעת נתמקד בסיבות לפורענות ובתגובתו של עלי לדברים שנאמרו. לאחר זאת, מדגיש הנביא את גדולתו של שמואל.

פתיחה:

המורה יתלה על הלוח בריסטול שעליו כתוב: "ביום ההוא", שממנו יוצאים שני חיצים.



המורה ישאל: אילו שני דברים יקרו באותו היום?

1. משהו קשה לכלל עם ישראל

2. משהו קשה לבית עלי

למי נאמרה הנבואה הזו? לשמואל.

כעת, יזמין המורה שניים-שלושה תלמידים שיקריאו את משימת הכתיבה שניתנה בשיעור הקודם על סיפור קבלת הנבואה של שמואל. קריאה זו תכניס את התלמידים אל האווירה ואל הרצף הסיפורי, ותעצים את התחושות והקושי של שמואל אל מול עלי, כפי שנלמד בהמשך הפרק.

לימוד הפסוקים:

ראינו בשיעור הקודם כי ה' ייתן עונש קשה לכלל העם, ובאותו היום - גם עונש קשה לעלי. המורה יבקש מהתלמידים להסתכל בפס' י"ג ולענות: מהי הסיבה שבגללה מעניש ה' את עלי? כי בניו מקללים. מה הכוונה "מקללים"? הרי לא היה כתוב שהם אומרים מילים שאינן יפות? ← המורה ישאל: כאשר מישהו מקלל מישהו אחר, למה זה גורם? (בהתאם לכיתה ולשיקול הדעת של המורה, ניתן לתת דוגמה "קלה". לדוגמה: כאשר מישהו אומר לחברו "שמן!", "טיפש", "מכוער" וכו'),



זה גורם לכך שהוא הופך את חברו ל"קל" - הוא מבזה ומשפיל אותו. זה בדיוק מה שעשו בני עלי במעשיהם - הם הקלו ראש, ביזו והשפילו את כבוד ה' והמשכן. הם ביזו את תפקידם ככהנים האמורים להיות משרתי ה'.

אך מדוע עלי נענש ולא רק בניו? "כי לא כיהה".

המורה ישאל: מה פירוש המילה "כיהה"? זו אמנם מילה קשה, אך האם יש למישהו רעיון מה כוונתה לפי ההקשר בפסוק? כיהה = הוכיח באופן נחרץ וקשה. על עלי היה מוטל תפקיד, כאביהם וככהן הגדול, להוכיח אותם ביד קשה, ולא לאפשר להם להמשיך במעשיהם הרעים. (ניתן להפנות לרש"י ולמצודת דוד).

אז... אולי אפשר עכשיו להקריב כמה קורבנות ובכך לכפר על העונש? לא! הקב"ה אומר במפורש כי לא תהיה להם כפרה ע"י קורבן.

המורה ישאל: היכן הבחירה של האדם? האם יכול להיות שיש דבר שאין דרך לתקן אותו? המורה יפתח דיון יחד עם התלמידים, ובסיומו הם יקראו יחד את דבריו הנפלאים של המצודת דוד:

הקורבנות אינם יכולים לכפר על חפני ופנחס, מכיוון ש'אין הקטגור (מי שאמר רע על האדם) נעשה סניגור' (מי שממליץ טוב על האדם). הרי עיקר חטאם היה בעניין הקורבנות, על כן דרך הקורבנות אין להם כפרה. אולם אם הם יחזרו בתשובה – אז ודאי יכופר להם עוונם. שיערי תשובה אינם נעולים לעולם!

← המורה יאמר: בואו נדמיין את שמואל. אתמול בערב הוא הגיע שלוש פעמים לעלי הכהן, עד שעלי הבין כי ה' הוא שהתגלה לו, והדריך אותו כיצד לנהוג. עלי ודאי רוצה לדעת מהו תוכן הנבואה. אולם איך, לדעתכם, מרגיש שמואל אחרי נבואה כזו? האם הוא ירצה למהר ולשתף את עלי בתוכן הדברים שנאמרו לו?

המורה ישמע את תשובות התלמידים. סביר להניח כי יעלו בשיח צדדים לכאן ולכאן המשקפים את הקושי והקונפליקט שלפני שמואל (זוהי רק הנבואה הראשונה - והנה היא קשה, הנביא היה רוצה לומר דברים טובים - אולם לא תמיד זהו דבר ה', החובה להעביר את הדברים – אל מול רגש הכבוד לעלי שהיה רבו).

שמואל ודאי מרגיש אי נעימות גדולה ויראה אל מול עלי. הרי נאמרו על עלי דברים קשים ולא פשוטים...

נקרא כעת על המפגש ביניהם בבוקר:

קריאת פס' ט"ו-י"ח - יש לקרוא את הפסוקים בנימה המדגישה את דו השיח ביניהם.¹ עלי כנראה מזהה את אי הנעימות של שמואל, ומבין על מה מדובר. על כן הוא מבקש באופן נחרץ משמואל שיאמר לו בפירוט את תוכן הנבואה ולא יכחד ממנו דבר. מה פירוש המילה "לכחד", על פי ההקשר? להעלים.

ומהי תגובתו המופלאה של עלי על דברים קשים אלו?

המורה יכתוב בגדול על הלוח: "ה' הוא הטוב בעיניו יעשה".

מה משמעות תגובה זו? עלי מצדיק עליו את הדין

רש"י: ה' הוא- הוא אדון העולם והכל שלו.

הטוב בעיניו יעשה- הקב"ה מנהיג את העולם בצורה הטובה ביותר בעיניו.

המורה יבקש מהתלמידים לקרוא את פס' י"ט-כ"א ולתת להם כותרת (מיומנות זיהוי הנושא והגדרתו²).

¹ מידע מפורט על מיומנות קריאה מדויקת, מוטעמת ומונגנת, ניתן לראות במסמך המיומנויות: <http://lilmod.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=2781d97e-d9ca-423f-b01d-de0d1e064e14&lang=HEB>

² מידע מפורט על מיומנות זיהוי הנושא והגדרתו, ניתן לראות במסמך המיומנויות: <http://lilmod.cet.ac.il/ShowItem.aspx?ItemID=2781d97e-d9ca-423f-b01d-de0d1e064e14&lang=HEB>

המורה ישמע את התשובות השונות של התלמידים, ויסכם כי מדובר כאן על גדולת שמואל.
לאחר מכן יבקש המורה מהתלמידים לאתר מתוך הפסוקים מהם המילים או הביטויים המראים לנו את גדולתו של שמואל.

← בכיתה ברמה גבוהה: המלבי"ם מפרט שלוש דרגות ומעלות שהיו בשמואל על פי פס' זה:

1. "ויגדל שמואל" - שמואל גדל ומתעלה מצד עצמו.
 2. "וה' היה עמו" - רוח הקודש היתה עליו תמיד.
 3. "ולא הפיל מכל דבריו ארצה" - הוכחה ועדות לכך שהוא נביא אמת.
- ומה התוצאה של כך? כל עם ישראל מקצה לקצה (דן עד באר שבע) יודע כי שמואל הוא נאמן ונביא לה'

בתחילת פרק ג' דיברנו על כך שנבואת ה' הייתה נדירה מאוד בתקופה ההיא. מה קורה בעקבות כך שה' התגלה לשמואל? "ויוסף ה' להראות בשילה" - מאותו הזמן, הקב"ה התחיל להתגלות פעמים רבות.

סיכום וסיום:

בשיעור זה, למדנו על הסיבה לנבואת הפורענות, אולם ראינו כי תמיד ישנו פתח לתשובה. שמואל התיירא וחשש לספר לעלי על תוכן הנבואה, אולם עלי ביקש שיספר לו את דבר הנבואה שהוא קיבל, ולאחר שהוא שמע את הדברים, הוא הצדיק עליו את הדין. מאותו הזמן, גדל שמואל בקדושה ובנבואה, ורוח ה' שרתה עליו תדיר.
כל ישראל יודעים "מדן ועד באר שבע" על גדולת שמואל. ניתן, כסיכום לכך, לחלק את הכיתה לקבוצות, ועליהם לנסח מודעות שייתלו בחוצות הערים על כך שכולם מוזמנים לבוא למשכן בשילה ולראות את שמואל.



הצעות להמחשה:

חזרה קלה באמצעות חידה - "ביום ההוא"
קללה - כהבנה לקלות ראש וזלזול
הכנת מודעות - להעצמת גדולת שמואל



מסרים והפנמה:

- א. תמיד ניתן לחזור בתשובה, ואפילו בני עלי שעשו מעשים כה רעים – ראינו לפי מצודת דוד, כי יש להם פתח לחזרה בתשובה.
- ב. הצדקת הדין של עלי למרות הדברים הקשים ששמע, מתוך אמונה ויראת שמיים.
- ג. גדולתו של שמואל הנביא.

